

ข่าวสารด้านการเกษตรสหภาพยุโรป

สถานการณ์ | ภาวะเปรียบเทียบ | แนวโน้มในตลาดอาหารและสินค้าเกษตรยุโรป

มาตรฐานเอกชน (private standards) ด้านสินค้าเกษตรและอาหาร

มาตรฐานเอกชน (private standards) หมายถึง มาตรฐานที่กำหนดขึ้นโดยองค์กรเอกชน หรือองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐต่าง ๆ (เช่น บริษัท NGOs) ซึ่งเป็นมาตรการสมัครใจ (voluntary) เพิ่มเติม (top up) จากข้อกำหนดภาครัฐ เพื่อควบคุมการผลิต การแปรรูป การจัดหา การบรรจุหีบห่อ การขนส่ง การบริการ รวมถึงการจัดการด้านอื่น ๆ ในห่วงโซ่อาหาร เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนด หรือความต้องการ/ค่านิยมของตลาด อย่างไรก็ตาม มาตรฐานเอกชนบางประเภทได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางจนกลายเป็นบรรทัดฐานที่ผู้ผลิต/ผู้ส่งออกต้องปฏิบัติตาม อาทิ มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GlobalG.A.P.) มาตรฐานความปลอดภัยอาหาร (SQF1000/SQF2000) และมาตรฐานการประมงที่ยั่งยืน (Marine Stewardship Council) เป็นต้น

ปัจจุบันมาตรฐานเอกชนเข้ามามีบทบาทในห่วงโซ่อุปทานอาหารอย่างมาก ส่งผลให้ผู้ผลิต/ผู้ส่งออกจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถปฏิบัติตามมาตรฐานเอกชนที่กำหนดไว้ และหลีกเลี่ยงการกีดกันทางการค้าจากการที่ห้างสรรพสินค้ารายใหญ่ไม่อนุญาตให้มีการวางจำหน่ายสินค้าที่ไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานเอกชนต่าง ๆ

แรงขับเคลื่อนที่ทำให้มาตรฐานเอกชนได้รับความนิยม

(1) โลกาภิวัตน์ทางการค้า (globalisation of trade)

ช่วง 20 - 30 ปีที่ผ่านมา การค้าสินค้านานาชาติมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะการจัดซื้อวัตถุดิบที่เป็นส่วนประกอบในการผลิตสินค้าขั้นสุดท้าย (final product) ซึ่งการปรับใช้มาตรฐานเพื่อควบคุมคุณภาพสินค้าเป็นวิธีที่มีต้นทุนและความเสี่ยงน้อยกว่าการที่บริษัทหนึ่งจะทำการลงทุนหรือซื้อกิจการ (takeover) ในประเทศที่เป็นแหล่งผลิตสินค้า/วัตถุดิบนั้น ๆ ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ICT ได้เสริมสร้าง

ให้การควบคุมมาตรฐานตลอดห่วงโซ่อุปทานมีความสะดวกและง่ายยิ่งขึ้น อาทิ การใช้ระบบบาร์โค้ดหรือรหัส QR ในการตรวจสอบย้อนกลับ

(2) อำนาจต่อรองของร้านค้าปลีก

การเติบโตของธุรกิจค้าปลีกขนาดใหญ่ทั้งระดับประเทศและระหว่างประเทศ ทำให้ธุรกิจค้าปลีกต่าง ๆ มีอำนาจต่อรองเพิ่มขึ้นทั้งด้านการกำหนดราคาและเงื่อนไขในการจัดหาสินค้าเพื่อจำหน่าย อาทิ คุณภาพสินค้า มาตรฐานการผลิต/การแปรรูป มาตรฐานการจัดส่งสินค้า (ตัวอย่างมาตรฐานเอกชนที่พัฒนาโดยร้านค้าปลีก เช่น ตรา Nature's choice ของเทสโก้ Filières Qualité ของคาร์ฟูร์ และ Field-to-Fork ของ M&S)

(3) ความต้องการผู้บริโภคเปลี่ยนไป

นอกเหนือจากที่ผู้บริโภคจะให้ความสำคัญกับราคาและรูปลักษณ์ภายนอกของสินค้าเป็นหลักแล้ว ปัจจุบันรูปแบบการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนไป ส่งผลให้ผู้บริโภคหันมาให้ความสำคัญกับคุณค่าที่แท้จริงของอาหารมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพหรือคุณค่าด้านจริยธรรม เช่น มาตรฐานด้านแรงงาน มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม มาตรฐานด้านสวัสดิภาพสัตว์ รวมทั้งผลตอบแทนอย่างยุติธรรมของเกษตรกร

(4) กฎระเบียบที่เข้มงวด

วิกฤติการณ์อาหารที่เกิดขึ้นหลายครั้งในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา อาทิ การแพร่ระบาดของโรควัวบ้า และไข้หวัดนก ได้ส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ ปรับใช้กฎระเบียบ/มาตรการที่ความเข้มงวดมากยิ่งขึ้นในการควบคุมความปลอดภัยอาหาร รวมทั้งบังคับให้อุตสาหกรรมอาหารและผู้ค้าปลีกมีหน้าที่รับผิดชอบต่อความปลอดภัยอาหารตลอดห่วงโซ่อุปทาน ผู้ประกอบการจึงจำเป็นต้องกำหนดให้ผู้จัดหาสินค้าปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี มีระบบตรวจสอบย้อนกลับ และผ่านการรับรองมาตรฐานต่าง ๆ

มาตรฐานเอกชนสามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

ความปลอดภัยและคุณภาพอาหาร อาทิ มาตรฐาน Nature's choice ของห้างเทสโก้ ที่รับรองด้านความปลอดภัยอาหาร สิ่งแวดล้อม รวมทั้งสุขภาพและสวัสดิภาพแรงงาน, มาตรฐาน Red Tractor ที่รับรองสินค้าเกษตรคุณภาพสูงในสหราชอาณาจักร, มาตรฐาน BRC ของสมาคมผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกแห่งสหราชอาณาจักร, มาตรฐาน HACCP ควบคุมดูแลความปลอดภัยกระบวนการผลิตอาหาร, มาตรฐานระบบการจัดการความปลอดภัยของอาหาร ISO 22000 และมาตรฐาน IFS (International Food Standard) และ SQF (Safe Quality Food)

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและการทำเกษตรอย่างยั่งยืน อาทิ มาตรฐาน GlobalG.A.P. (ครอบคลุมตั้งแต่ความปลอดภัยอาหาร การตรวจสอบย้อนกลับ สุขภาพ/สวัสดิภาพแรงงาน สวัสดิภาพสัตว์ และการทำเกษตรอย่างยั่งยืน) มาตรฐาน Filière Qualité ของคาร์ฟูร์ (รับประกันรสชาติและความถูกต้องของสินค้าดั้งเดิม ความยั่งยืนตลอดห่วงโซ่อุปทาน และความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม) มาตรฐาน Filière Responsables ของซูเปอร์มาร์เก็ต Auchan ในฝรั่งเศส (คุณภาพรสชาติ สิ่งแวดล้อม การตรวจสอบย้อนกลับ และการมีส่วนร่วมทางสังคม)

สิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน เช่น มาตรฐานการประมงที่ยั่งยืน (MSC : Marine Stewardship Council), มาตรฐานการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอย่างยั่งยืน (ASC : Aquaculture Stewardship Council), มาตรฐาน Rainforest Alliance Certified เพื่อรับรองชา กาแฟ โกโก้ กล้วย ดอกไม้ หรือเยื่อกระดาษที่ให้ความสำคัญต่อการปกป้องสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน, มาตรฐาน LEAF ที่เชื่อมโยงสิ่งแวดล้อมกับการทำฟาร์ม, มาตรฐานการปล่อยคาร์บอนของผลิตภัณฑ์ (product carbon footprints : PCFs) ขององค์กร Carbon Trust

สินค้าเกษตรอินทรีย์ เช่น มาตรฐานระบบงานเกษตรอินทรีย์ขององค์กร IFAOM, มาตรฐาน Demeter ที่ใช้มากกว่า 50 ประเทศทั่วโลก, มาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์โดยองค์กร Soil Association, มาตรฐาน AB (Agriculture Biologique) ที่ใช้ในฝรั่งเศส, Delhaize Bio ของซูเปอร์มาร์เก็ตในเบลเยียม และ Planet Organic ของซูเปอร์มาร์เก็ตที่จำหน่ายเฉพาะสินค้าอินทรีย์ในสหราชอาณาจักร

แรงงานและสังคม เช่น มาตรฐานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO : International Labour Organisation), มาตรฐานการค้าที่เป็นธรรม (fair trade) ขององค์กรแฟร์เทรดสากล, มาตรฐาน ETI (Ethical Trading Initiative) เพื่อปกป้องสิทธิแรงงาน, มาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมและการค้าที่เป็นธรรม Fair for life

ประโยชน์ของมาตรฐานเอกชนต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทาน

(1) ผู้ผลิตและเกษตรกร

- การจัดการในห่วงโซ่อุปทาน/ฟาร์มที่มีประสิทธิภาพ
- ลดต้นทุน พัฒนาคุณภาพสินค้า เพิ่มโอกาสการเข้าถึงตลาด สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า และผลตอบแทนที่สูงขึ้น
- เกษตรกรมีสุขภาพและสภาพการทำงานที่ดีขึ้น
- เสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อฟาร์ม และสร้างความแตกต่างให้ผลิตภัณฑ์ (product differentiation)

(2) ผู้ประกอบการ

- สร้างความเชื่อมั่นด้านคุณภาพสินค้าที่ตรงตามข้อกำหนด/ความต้องการต่อผู้รับซื้อสินค้า (โรงงานแปรรูป บริษัท ร้านค้าปลีก) ซึ่งจะช่วยประหยัดเวลาและต้นทุนจากกระบวนการตรวจสอบ
- เสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อบริษัท/ร้านค้า จากการสนับสนุนสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพ/สวัสดิภาพแรงงาน และสวัสดิภาพสัตว์

(3) ผู้บริโภค

- สร้างความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยและคุณภาพอาหารต่อผู้บริโภค
- การสนับสนุนสินค้าที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับคุณภาพชีวิตของประชากร

(4) สังคม

- มาตรฐานความปลอดภัยอาหารจะช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุข
- มาตรฐานแรงงานจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพ ความปลอดภัย และปกป้องสิทธิแรงงาน
- มาตรฐานการค้าที่เป็นธรรมจะส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางสังคมด้านผลตอบแทน
- มาตรฐานสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนจะช่วยพัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ดีขึ้น ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ รวมทั้งเสริมสร้างการอนุรักษ์ดิน น้ำ ป่าไม้ และความหลากหลายทางชีวภาพ

มาตรฐานเอกชนในสหภาพยุโรป

มาตรฐานเอกชนมีการเติบโตอย่างรวดเร็วในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะในสหภาพยุโรปที่ให้ความสำคัญกับมาตรฐานด้านความปลอดภัยในกระบวนการผลิต การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี และการค้าที่เป็นธรรม (fair-trade) ซึ่งมักพบเครื่องหมาย fair-trade แสดงบนฉลากผลิตภัณฑ์ กาแฟ กล้วย โกโก้ ดอกไม้ และพืชที่นำเข้ามาจากประเทศที่สาม

ภายใต้นโยบาย Green Deal ของสหภาพยุโรป ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขัน ผ่านกฎระเบียบมาตรการ และยุทธศาสตร์ด้านการอนุรักษ์ ปกป้อง และเสริมสร้างการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การแก้ไขปัญหา/การต่อสู้กับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปกป้องสุขภาพและคุณภาพชีวิตประชากรจากความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม จะส่งผลให้ภาคเอกชนสามารถพัฒนา/บังคับใช้มาตรฐานต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับทิศทางการดำเนินนโยบายของสหภาพยุโรปและความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งครอบคลุมมาตรการด้านความยั่งยืน สิ่งแวดล้อม และสภาพภูมิอากาศ สวัสดิภาพแรงงาน และสวัสดิภาพสัตว์

แม้ว่าการบังคับใช้มาตรฐานเอกชน ซึ่งเป็นมาตรฐานสมัครใจ จะก่อให้เกิดประโยชน์ในมิติต่าง ๆ ในภาพรวม แต่มาตรฐานเอกชนที่มีความเข้มงวดมากเกินไป อาจเป็นภาระและอุปสรรคทางการค้าต่อเกษตรกรหรือผู้ประกอบการรายย่อยอย่างมาก ดังนั้น รัฐบาล องค์กร สมาคม ผู้ผลิต หรือภาคอุตสาหกรรมอาหารอาจพิจารณาติดตามและศึกษาแนวโน้มของมาตรฐานเอกชนใหม่ ๆ และความเป็นไปได้ในการปรับใช้ รวมทั้งเสริมสร้างศักยภาพ (capacity building) ให้แก่เกษตรกรและผู้ผลิต เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้สอดคล้องกับมาตรฐานเอกชนที่ผู้จัดจำหน่ายกำหนด ตลอดจนให้ความช่วยเหลือด้านการตลาด เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อยในการได้รับผลตอบแทนที่เป็นธรรม

